

لێکچواندنی شەراب و پێکهاتهکانی له دهقه شیعرییهکانی حافظ و مه‌لای جزیریدا^{*1}SIMILARIZATION OF WINE AND RELATED AND ITS COMPONENTS IN THE POETIC TEXTS
OF HAFIZ AND MULLAH OF JAZIRA

Hemn Karim M. SALIH**

Rabea Ismael Khalid ZEBARI***

Article Type: Research Article // Gotara Lêkolîni

Received // Hatîn: 02.03.2023

Accepted // Pejirandin: 18.04.2023

Published // Weşandin: 29.04.2023

Pages // Rûpel: 41-55

DOI: 10.55106/kurdiname.1259328

This work is licensed under the Creative Commons Attribution International License (CC BY 4.0). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>Citation/Atif: M. Salih, Hemn Karim and Zebari, Rabea Ismael Khalid (2023). لێکچواندنی شەراب و پێکهاتهکانی له دهقه. *Kurdiname*, 8, p. 41-55Plagiarism/Întihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via ithenticate plagiarism website // *Ev gotar herî kêr jî aliyê 2 hakeman va hatiye nirxandin û di malpera întihalê ithenticate ra hatiye derbaskirin.*

پوخته:

لێکچواندن، یەکێکه لهو بابته رهوانیژیانهی که زۆربهی شاعیرانی کلاسیک، بۆ رازاندنوهی سه‌لیقه‌ی شیعری و پیدانی شیعریهت، تێکسته شیعرییه‌کانیان بهم هونه‌ره رازاندۆتهوه، ئهم هونه‌رمش ده‌چینه‌ته‌خانه‌ی زانستی روونیی‌یهوه، ئهم توێژینه‌یهوه سه‌ر به‌گرنگترین و دیارترین زانستی رهوانیژی‌یه، ئه‌وه‌ش چه‌مکی روونیی‌زی و لێکچواندنه‌ له شیعره‌کانی مه‌لای جزیری و حافظی شیرازیدا ئهم زانسته‌ش چواندن و پێکهاته‌کانی شەراب ده‌گرته‌وه، هونه‌ری لێکچواندن به‌کۆله‌که‌ی دروستکردنی وینه‌ی هونه‌ری و پیدانی شیعریهت داده‌نریت له ده‌قی ئه‌ده‌بیدا به‌تایبه‌ت شیع‌ر، مه‌لای جزیری یه‌کیکه‌ له‌ غه‌زله‌ بێژه کلاسیکیه‌کانی ئه‌ده‌بی کوردی کرمانجی، وەک یه‌کیکه‌ له‌ پایه‌ دیارمه‌کانی ئه‌ده‌بی کلاسیکی کوردی به‌قوناغی کون داده‌نریت، به‌کاره‌ینانی ئهم‌جۆره هونه‌رانه‌ نە‌که‌ پشت‌گۆیی نه‌خستوه، به‌لکو زۆر ورد و چرتر و هونه‌ریانه‌ به‌ پاشخانیکی رهوانیژی‌یه‌وه دیوانه‌که‌یان پێ به‌هیزتر و کاربگه‌رت کرده‌وه. له‌ریگه‌ی لێکچواندنه‌وه، شاعیران ئه‌زمونی شیعریان دابه‌شکردوه به‌سه‌ر پێکهاته‌ خه‌یالیه‌کاندا، به‌کاره‌ینانی وەک ته‌هنزنامه‌ی له‌ نمونه‌کاندا به‌کاره‌یناوه، توانیوه‌ پێکهاته‌ شیعریه‌ت له‌ شیعره‌کاندا به‌خه‌نه‌ روو، به‌وه‌رگرتنی بیرۆکه‌ی ئهم‌جۆره هونه‌ره‌ له‌ هه‌ندێک له‌ شاعیرانی پێش‌خۆیان به‌وه‌ به‌ نووسینی شیعری خۆیان بدن و داه‌ینانیکی که‌مه‌تر بکهن له‌م بواره‌دا، له‌چاو هه‌ندێک له‌ شاعیرانی پێش‌خۆیاندا، ئه‌وه‌ی جیگای پرسیار و تێرامانه‌ له‌م توێژینه‌وه‌دا ئه‌وه‌یه‌ که‌ چۆن لێکچواندن و پێکهاته‌کانی شاعرانیان به‌کاره‌یناوه؟ گرنگترین ئه‌وه‌ پێکهاته‌ مێژوویه‌ که‌ له‌ شیعره‌کانی شاعیردا ره‌نگی داوته‌وه. له‌ به‌شی یه‌که‌مه‌دا تێشمان خستۆته‌ سه‌ر هونه‌ری لێکچواندن له‌ روانه‌گی شیعری‌تی ده‌قه‌وه، له‌ به‌شی دوومه‌ و توێژینه‌وه‌که‌دا ئه‌وه‌ ئه‌نجامه‌ ده‌خه‌ینه‌ روو که‌ شەراب و مه‌ی چۆن لای ئهم دوو شاعیره‌ به‌کاره‌اتون به‌ پێی میتۆدی و سه‌فی شیکاری ده‌قه‌کان شیده‌که‌ینه‌وه.

وشه‌ کلێلیه‌کان: مه‌لای جزیری، حافظی شیرازی، روونیی‌زی، لێکچواندن، شەراب، پێکهاته‌کانی شەراب.

Abstract:

Comparison is one of the psychological subjects that most of the classical poets, to decorate the poetic taste and give poetry, decorated their poetic texts with this art, this art belongs to the science of explanation Kurdish Kurdish, as one of the most prominent pillars of classical Kurdish literature is considered the old stage, the use of such arts not only ignored, but very carefully and more intensively and artistically with a background of rhetoric

* ئهم توێژینه‌یه‌وه‌ له‌ نامه‌ی دکتۆراکهم وهرم گرتوه‌ به‌ ده‌ستکاریه‌وه، نامه‌ی دکتۆراکهم به‌ زمانی فارسی نوسراوه‌ و له‌ زانکۆی کوردستان له‌ شاری سه‌نه‌ به‌خشاوه، له‌ژێر ناوێشانی (مطالعه تطبیقی خمريات در دیوان حافظ شیرازی و دیوان ملای جزیری) ساڵی ۱۴۰۰.

** Ph.D. Department Business Administration, Komar University of Science and Tachnology, Sulaymanyeh, Iraq; Department Kindergarten College of Sharazur, University of Halabja, Halabja, Iraq. hemn.karim@komar.edu.iq, Orcid: 0000-0003-0627-8698.

*** Knowledge University, Erbil, Iraq: rabea.zebary@knu.edu.iq, Orcid: 0000-0003-1360-4105.

has strengthened and more effective. They have divided poetry into imaginary structures, using them as satisfied in examples, have been able to present poetry in his poems, by taking the idea of this kind of art in some of their predecessors to promote their poetry and make fewer inventions in this field. First of all, what is questionable in this study is how they used the analogies and compositions of wine. The most important historical relationship reflected in the poet's poems. In the first part, we have focused on the art of comparison from the perspective of text poetry.

Keywords: Mullah Jaziri and Hafiz Shirazi, explanation, analogy, wine, wine components.

پیشهکی:

مه‌لای جزیری و حافزی شیرازی دوو شاعیری کلاسیک تارادیه‌یک دهنوانین بلنن هاوشیعرن، سهرچاوه‌کان ده‌لین تمه‌نیاں له‌یه‌کمه‌ه نزیکه و به‌نزیکراره‌ی ۷۰ سالیکی جیاوازیبانه، له‌سهر بنه‌مای نزیکی تمه‌نیاں نه‌م دوو شاعیره‌مان هه‌لیژاردوه، که تاجه‌ند وینه خه‌یالیه‌کان له‌ریگه‌ی هونه‌ری لیکچوانده‌نوه له‌خودی شراب و پیکه‌ته‌ی شرابا به‌شیومه‌کی نه‌ده‌بانه به‌کاربه‌ینن، وه‌بنوانین به‌ینی میتودی توژیینه‌مه‌که بابه‌ته‌کانیاں روون بکه‌ینه‌وه بو‌خوینه‌ر و بخریته‌ به‌ر دیدی خوینه‌رانه‌وه، له‌دوای رووده‌کی حافزی شیرازی به‌یه‌کیک له‌گه‌وره‌ترین شاعیرانی کلاسیکی فارسی له‌شیوازی عیراقیدا دادنه‌ریت و زورترین غه‌زل و ده‌قی شیعی له‌م بواره‌دا هونی وه‌ته‌وه، به‌هه‌مان شیومه‌ش نه‌توان هه‌مان دید بو‌مه‌لای جزیری بخریته‌ روو که به‌سهرتا و سه‌رده‌سته‌ی شیعی نه‌ده‌بیاتی کلاسیکی کوردی و دیالیکتی کرمانجی دادنه‌ریت، شاعیران زور وه‌ستایانه زورترین هونه‌ری ره‌وانیژی له‌ده‌قه‌کانیاںدا به‌کاربه‌ینن که بوته‌ه جیگای تیرامان و لیکوآینه‌وه له‌سهر به‌هه‌مه شیعیره‌کانیاں، هه‌ر له‌ریگه‌ی نه‌م هونه‌روه توانا تیکستی به‌هه‌می هونه‌ری باش له‌تیکستی خراب جیاکریته‌وه. میتودی توژیینه‌مه‌که‌مان میتودیکی شیکاری وه‌سفی یه، نه‌م توژیینه‌ویه به‌راوردکردنی دوو نه‌ده‌به واته ده‌بیت پشت به‌قوتابخانه‌یه‌کی نه‌ده‌بی به‌ستین بو‌رافه‌کردن و شیکردنه‌وه‌ی ده‌قه‌کان، زانستی نه‌ده‌بی به‌راورد له‌رووی میژووویه‌وه هه‌م کۆن و هه‌م تازه‌ه‌شه. کۆنه وه‌کو وه‌وه‌ی له‌میژوووی نه‌ده‌بدا له‌ژی‌ر ناوی تروه‌قه‌سی له‌بارمه‌وه‌ه‌وه، به‌ناوی کاریگری و دزی نه‌ده‌بی و چه‌ندین ناویشانی دیکه‌وه، تازه‌ه‌شه وه‌کو سه‌رچاوه میژووویه‌کان نامه‌وه‌ی پنده‌که‌ن به‌شیومه‌یه‌کی زانستی و نه‌کادیمی له‌سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌مدا و به‌تایه‌تی فه‌رنسیه‌یه‌کان پینسه‌نگبون، به‌راوردی نه‌ده‌بی وه‌کو له‌قیکی نه‌ده‌بیاتاسی رولیکی کارای له‌ده‌وله‌سه‌ندکردنی نه‌ده‌بی نه‌ته‌وه‌ییدا هه‌یه‌وه له‌هه‌مان کاتدا ده‌بیته‌ پرده‌یک بو‌برینی سنوره‌کان و ده‌رچوون له‌چوارچه‌وه‌ی لۆکالییه‌وه بو‌به‌جیهانییوون و گلوبالیزم و چه‌سپاندنی بنه‌ما هه‌ومانیه‌ستییه‌کان و قبولکردنی فه‌رکلته‌وری له‌دنیا تازه‌دا، نه‌ده‌بی به‌راورد یه‌کیکه له‌له‌قه‌کانی نه‌ده‌ب و له‌تازه‌ترین نه‌ده‌بی جیهانی که گرنگی به‌دوو نه‌ده‌بی جیاوازی ده‌دات، له‌ژی‌ر چه‌مکی ره‌وانیژییدا هونه‌ریکی ترمان هه‌یه نه‌ویش هونه‌ری روونیییه‌ه واته نه‌توانین جیاوازی وشه‌ی شراب یان به‌راوردی وشه‌ی شراب و پیکه‌ته‌کانی شراب بکه‌ین له‌نیوان نه‌م دوو نه‌ده‌بدا، هه‌روه‌ها خسته‌ه رووی وشه‌ی شراب و پیکه‌ته‌کانی لای نه‌م دوو شاعیره، به‌شیومه‌ی لیکچواندن بو‌به‌کاره‌ینانی خوشه‌یستی و تانه و ته‌مز به‌کاریان هیناوه. هه‌روه‌ها نه‌ه‌ پیشینه‌یه‌ی سه‌بارته‌ به‌م دوو شاعیره‌ نوسراون له‌رووی بابه‌تی چه‌ندیته‌وه، له‌رووی شراب و پیکه‌ته‌کانیه‌وه زور گرنگیان پینه‌ه دراوه. نه‌م توژیینه‌ویه به‌شیکه له‌نامه‌یه‌کی دکتورا به‌ده‌ره‌جه‌ی یه‌ک سوود له‌نامه‌یه وه‌رگیراوه، به‌کاره‌ینانی ده‌قه شیعیره‌کانی نه‌م شاعیرانه دوو دیوان بو‌وته بناخه‌ی هه‌موو ده‌قه شیعیره‌کان که دیوانی مه‌لای جزیری له‌نوسین و شیکردنه‌وه‌ی (هه‌زار، عه‌بدولرحمان شه‌ره‌فکه‌ندی) ه‌یه که تازه‌ترین چاپه، به‌لام دیوانه فارسیه‌که‌شیمان به‌کاره‌یناوه سوودمان له‌چه‌ند نمونه‌یه‌ک وه‌رگرتوه که له‌دیوانه‌که‌ی هه‌زاردا نه‌بووه. هه‌روه‌ها بو‌وه‌رگرتنی ده‌قه شیعیره‌کانی حافزی شیرازی دیوانی حافزم به‌کاره‌یناوه له‌نوسین و شیکردنه‌وه‌ی (پرویز خانلری) که نه‌ویش دوو به‌رگه له‌به‌رگی یه‌که‌میاندا هه‌موو غه‌زله‌کانی له‌خوگرته‌وه دوو هه‌ره‌ها قه‌سیده‌مان به‌کاره‌یناوه که له‌دیوانی یه‌که‌مدا نه‌بووه بو‌یه له‌سه‌رچاوه‌مه‌کاندا نامه‌م به‌دوو دیوان کردوه. تا نیستا هه‌چ توژیینه‌ویه‌یه که له‌م بابه‌ته‌دا نه‌نوسراوه ته‌نه‌ها دوو نامه‌ی دکتورا هه‌یه و چه‌ند توژیینه‌ویه‌یه که نه‌وانیش به‌شیومه‌یه‌کی گشتگیر باسیان له‌م بابه‌تانه کردوه، یان له‌یه‌که‌مه‌ه نزیکن له‌شیومه‌دا.

تیمور مالیر (۱۳۹۶) له‌م توژیینه‌وه‌دا به‌وردی باس له‌به‌کاره‌ینانی شراب ده‌کات، به‌شیومه‌ی تانه و ته‌شه‌ر له‌ده‌قه شیعیره‌کانی حافزا له‌ژی‌ر ناویشانی (کاربرد استعارهای طنز امیز شراب در غزلیات حافظ) که به‌شیومه‌ی تانه ته‌شه‌ر شهابیان به‌کاره‌یناوه بو‌ناشیرین کردنی سو‌فی و فه‌قیه و پیاوه ئاینیه‌کان به‌هونه‌ره‌کانی لیکچواندن و به‌په‌چه‌وانه‌مه‌ش به‌کاره‌اتوه.

Hemn and Mariwan (2023) لهم توێژینه‌وه‌دا نوسهران ناماژه به‌چه‌مه‌که‌کانی مه‌ی و باده دهنه‌ن که‌چۆن لای قه‌صیده‌که‌ی هه‌یمن و منوچه‌هری دامغانی به‌کارهاتووه، که له ژیر ناو‌نیشانی شیکردنه‌وه و به‌راوردی مه‌ینۆشی (ساقی و اباده‌وه‌ی هه‌یمن موکریان‌ی له‌گه‌ڵ ده‌ه ده‌قی مه‌ینۆشی منوچه‌هری دامغانی) که توێژینه‌وه‌یه‌کی به‌راوردیه‌ له‌سه‌ر ده‌قی ئەم دوو شاعیره.

به‌شی یه‌که‌م:

۱-۱- بنه‌مای تیۆری:

ره‌وانبێژی دهربرینی ماناو مه‌به‌سته به وشه‌ی ره‌وان و گونجاو له‌گه‌ڵ باری پێویستی که‌سی بۆوتراو ناساندنی ره‌وانبێژی، چه‌مکی نامۆژگاری ئەو کوردیه‌ که بۆ قسه‌که‌رانی کورده‌کی ده‌لێت: قسه‌ بگێژه، ببیژه، واته‌ نه‌گه‌ر و یستت قسه‌یه‌ بکه‌یت ده‌بیت قسه‌که‌ت وه‌ک چۆن گه‌م له‌پێشدا له سه‌ره‌تاوه له بیژنگ ده‌ده‌یت بۆنه‌وه‌ی گه‌مه‌که‌ پاک و پوخت بێت بۆ له‌ناشکردن و هارینی به‌ ئارد به‌هه‌مان شۆهه‌ش قسه‌ ده‌بیت له‌پێش دهربرین پوخت بکریت بۆ نه‌وه‌ی شایسته و جوان و گونجاو له‌باربیت، قسه‌کردن به‌مشیه‌یه‌ ده‌بیت لای کورد واته هه‌ر له‌ کۆنه‌وه قسه‌ره‌وانی له‌مه‌به‌ست بووه. که‌واته: ره‌وانبێژی لای کورد له‌ئهدیه‌ی فۆلکلۆری به‌رجه‌سته ده‌بیت (مسته‌فا گه‌ردی، ۲۰۱۳: ۱۱). ره‌وانبێژی هه‌روه‌ک زانسته‌کانی ئه‌ده‌ب هه‌ر له‌کۆنه‌وه له‌وکاته‌ی ئاده‌میزاد هاتومه‌ه‌ دونه‌یوه به‌و دهربرینه‌وه‌ی له‌ ژبانی رۆژانه‌یادا بۆ جیه‌جیه‌کردنی ئیش و کاره‌کانیان به‌و وشه‌ و دهربرینه‌وه‌ی که له‌ده‌میان هاتومه‌ه‌ دهرمه‌وه تیکه‌لی سۆزیک بووه، جا ئەو سۆزه سه‌ره‌تا نه‌تواناوه درکی پێکریت، تاوای لێهات سات به‌سات هه‌ست به‌ بونی ده‌کریت، ئه‌ده‌بیک له‌دایک ده‌بیت و دێته ئاره‌وه، بۆیه لێره‌دا ئەوه‌ روونه سه‌ره‌تا ئه‌ده‌ب هه‌بووه و دواتر بابه‌ته ئه‌ده‌بیه‌کانی تر له‌دایک بوون و خۆیانی تیدا بینه‌وه‌ته‌وه ره‌وانبێژی یه‌که‌یکه له‌و بابه‌تانه‌ی ناو ئه‌ده‌ب که سه‌ری دهره‌یانه‌وه و له‌ دایک بووه. یه‌که‌م که‌س که ناماژه‌ی به‌ هه‌ندی هونه‌ری ره‌وانبێژی کردبێ (ئه‌رسنۆ) به‌ ئه‌وه‌ی له‌ هه‌ردوو کتیه‌که‌ی هونه‌ری شعر، هونه‌ری دوان، ئه‌رسنۆ سه‌ره‌تا که‌هات له‌ ده‌قه ئه‌ده‌بی و سیاسیه‌کانی کۆلییه‌وه شانو نامه و خیتابه بوو لێره‌وه بۆی ده‌رکه‌وت ئەم ده‌قانه به‌سود وه‌رگرتن له هونه‌ره‌کانی ره‌وانبێژی به‌هه‌تر و جوانتر ئەن (ئیدریس عبدالله، ۲۰۱۲: ۹).

۲-۱- روونبێژی:

لهم توێژینه‌وه‌دا زیاتر جه‌خت ده‌خه‌ینه سه‌ر ئەم هونه‌ری ره‌وانبێژی که روونبێزیه ئه‌مه‌ش چه‌ند بابه‌تیک له خۆده‌گریت (لێکچواندن، خوازه، خواستن، درکه)، لهم توێژینه‌وه‌یه‌دا زیاتر باس له یه‌ک بابه‌تی روونبێژی ده‌گریت که لێکچواندنه له‌مه‌ی و شه‌راب و پێکهاته‌کانی له ده‌قه شه‌عرییه‌کانی حافزی شیرازی و مه‌لای جزیریادا. روونبێژی زانستیکه دامه‌زراوه له‌سه‌ر چه‌ند بنه‌رته‌یکه بۆ دهربرینی تاکه مانا له‌ ریگی جۆراو جۆره‌وه که هه‌ندیکیان له هه‌ندیکی تریان روونتر و ئاشکراتر (M. Salih, Mera, 2021: 100).

۳-۱- لێکچواندن:

یه‌که‌یکه له هونه‌ره هه‌ره دیارمه‌کانی روونبێژی و ره‌وانبێژی ئاسان ترین جۆری ئەو پێکه‌ینه‌ره ره‌وانبێزیه‌یه که وینه بوونیا ده‌نن، شاعیره‌ش زیاتر سه‌ر به‌ست ده‌بیت و مه‌ودایه‌کی فراوان تری له‌به‌ر ده‌مه‌دا ده‌کریته‌وه، هه‌روه‌ها ئه‌مه‌ش له‌و باوه‌ره‌داین که سه‌ره‌تاترین هونه‌ریکیته‌ نه‌ک هه‌ر له‌شه‌عرا به‌لکه له‌ زمانی ئاسایی رۆژانه‌ی خه‌لکدا له‌کاتی ناخاوتن و ئیش و کاری رۆژانه‌یادا به‌کار ده‌هه‌نریت (هه‌یمن کریم، ۲۰۲۱: ۷۸). بناغه‌ی لێکچواندن له‌لایه‌ن دهره‌ن ناسه‌که‌نه‌وه به‌ره‌یانه‌وه‌ی ته‌داعی یان مه‌عانییه، واته شتیک ده‌بیت شتیکه‌ی دیکه‌ی وه‌ک ئه‌وت بیر دێته‌وه، که ئەم شته‌ی بینه‌وته شیه‌وه‌ی ئەو ده‌دات (پارسا، ۱۳۹۷: ۱۳). لێکچواندن یه‌که‌یکه له‌ کۆنترین هونه‌ره‌کانی روونبێژی هۆکارمه‌کانی خه‌یال و نزیکترینیان له‌ تیگه‌هه‌ستن (عیزدین مسته‌فا، ۲۰۱۰: ۷۵). زه‌غول به‌م شیه‌وه‌ باس له‌ چواندن ده‌کات: چواندن ئه‌وه‌یه که بریار بدریت له‌سه‌ر ئەوه‌ی دووشت یه‌که‌یکیان شوینی ئەوه‌ی تریان بگریته‌وه، له هه‌ست یان مێشکدا، چواندن له‌ وتن یان له‌ دهره‌دایه (زه‌غول، محمد، ۱۹۸۸: ۳۸۷). بچوونیکه‌ی تر سه‌بارمه‌ت به‌ لێکچواندن باشترین لێکچواندن ئەو لێکچواندنه‌یه که هه‌ردو لایه‌که‌ له‌ زۆر سیفه‌ته‌ندا له‌یه‌ک بچن یان هاوبه‌شبه‌ن له‌وه‌ی که جیاوازه‌ن وه‌ک یه‌ک نزیکیان بکاته‌وه تا خه‌لته‌ی یه‌که‌بون (عبدول سلام، ۲۰۰۰: ۴۰). هه‌روه‌ها له‌ دوا‌ی دێدو بۆ چوونی ئەم نوسه‌رانه له‌سه‌ر لێکچواندن درک به‌وه‌ بکه‌ین که چه‌ند گرنگه‌ بۆ هه‌لده‌نه‌وه‌ی په‌ر ده‌یه‌ک له‌سه‌ر شتیکه‌ی نادیار، روون و ئاشکرای بکه‌ین و تیگه‌هه‌ستن و روونی بینه‌نه ئاره‌وه، له‌ری ئه‌م ر‌او بۆ چوونانه‌وه‌ بۆ تیگه‌هه‌ستنمان له‌ ده‌قه‌کان و دهرخستنی جوانی ده‌قه‌کان و وه‌سفکردن دینه‌ ئاره‌وه، هه‌میشه‌ لێکچواندن بۆ رازاندنه‌وه‌ی ده‌قه‌کان نیه‌ هه‌ندیجار پێچه‌وانه‌ ده‌بیته‌وه‌ ده‌بیته‌وه‌ی ناشیرین کردنی ده‌قه‌کان، هۆی به‌کاره‌ینانی هونه‌ری لێکچواندن له‌ ده‌قه ئه‌ده‌بیه‌کاندا شاعیره‌ یان نوسه‌ران به‌کار ده‌هه‌ننه‌ و هه‌ستایی و کارامه‌یی نوسه‌ر یان شاعیره‌مان بۆ دهره‌دات، هه‌ر له‌کۆنه‌وه لێکچواندن به‌کارهاتووه و ئیستاش به‌هه‌مان شیه‌ به‌کار [دیت بۆ روونکردنه‌وه و

تێگه‌بێستن و ئاسانکردنی زانیارییه شاراوه‌کان، ئەم هونەرە ی رەوانبێژی دەبێتە هۆی دروستکردنی هونەرەکانی تری رەوانبێژی که چالاکتر و گرنگتره، شاعیران زیاتر بەکاریدەهێنن.

٤-١ بەکارهێناتی شەراب و مە ی لەدەقە شیعرییه‌کانی حافز و مەلای جزیریاد:

بەجیاواری مەلای جزیری زیاتر حافز پە ی بەهەندێ جیاکاری بردوو له دەقەکانیدا لەچاو مەلای جزیریاد، حافزی شیرازی یەکێکه له گهورەترین شاعیره بەناوبانگەکانی ئیران و خۆنەرێکی زۆری له تەواوی جیهاندا هەیه، کات و جۆری سەردەمی شاعیر دەگەریتەوه بۆ سەدە ی هەشتەم و بە تاییەتی له سالی (٧٢٧) هجری چاوی به دنیا هەڵهێناوه، له سالی (٧٩٢) هجرییدا وفاتی کردوو، لەرۆی سالی له دایکیوو و مردنیانەوه جیاواریهکی زۆریان نییه و لەیەکەوه نزیکن، کاریگەری حافزی شیرازی لەسەر مەلای جزیری له بەیتەکانیدا بەروون و ئاشکرا دیاره، دەقەکانی مەلای تارادەمیک کاریگەری حافزی شیراز پیو دیاره (مالمیر، هیمن، ٢٠١٩: ٤). هەر وهه له دەستتوسەدا لەپال شیعری مەلای جزیریاد شەری مەلای باتی، فەقیی تەیران و شاعیری فارس حافزی شیرازی هەیه، خەلکی بەمەلای جزیریان دەگوت سەرۆکی شاعیران. ماموستا بوتی زفنگی دەلێت: مەلای رحمانی خاوی لێبیت توشی جەزبەیهکی خاوی و بایهکی شەمائی سۆفیانە بووه، بەشەرابی خۆشەویستی راستەقینە سەرخۆش بووه تاگەشتووتە ئەم پلەیه له عیشتی خودادا وەك هەموو ئەو عاشقانهی له چەشنی ئەو بوون، لەئەهلی خۆشەویستی خودای ئاواره ی ئەم عیشتە بووبوون(عیزەدین مستەفا، ١٩٩٠: ٥٧). هەر سەبارەت به ژیان و سەر گوزەشتە ی مەلای جزیری و حافزی شیرازیاد زۆر سەرچاوه ی تر له باره ی شاعیرانەوه بەسکره، مەلای جزیری به هەمان شێوه ی حافز شیرازی گەشتووتە پلە ی ئەفسانە له شیعەر و غزەلدا هەمیشە گهوره ی و بەرز ی شاعیری خۆین شیرین و رەزا سوکی کورد واتە مەلای جزیریان بۆ دەر دەکەوت که خۆی له قەرە ی کەله پیاویکی وەك حافزی شیرازی داوه، بەرەو پینشوازی فیکر و ئەندیشه و غزەلی حافز چوو، وەك دەلێت:

ژ حافز قوتی شیرازی، مەلای فەهم ئەرکی رازی
ب ناوای نە ی و ساز ی بین بەر چەر خ چەروازی

نەمه تعینا له گهوره ی مەلای جزیری کەم ناکاتەوه به تەقلیدی و لاسایکەرەوه دانانریت، بەلکو خالی بەر جەستەو بەر چاوی راده ی گهوره ی شاعیرییه‌تی مەلای جزیری لەم هۆگراییه ی مەلای بەحافزی شیرازییه‌وه بووه(روندی، ٢٠٠٤: ٢٢). ئەگەر بروینە وشەکانی (مە ی، خمر، جام، قەدح، بادە) له شیعەرەکانی جزیریاد به فراوانی بەکارهاتوون، زیاتر وەك چەند نیشانه‌یهکی سواوه دینه بەرچاومان بۆمان دەر دەکەوت که به پنی شوینیان له سیاقی دەقدا و بەکارهێناتی ناوەرۆکیان و کاریگەری جیاواریان. وەك شاعیر دەلێت:

حەتایا دل مەیا باقی، بنوشین دا ب موشتاقی
الا یا ایها الساقی ادر کاسا وناولها

واتە وشە ی مە ی له نیو سیاقیکی وادا هاتوو که مەرۆف هەست بەوه ناکات که له مانای ئاسایی خۆی دوورکەوتبێتەوه، بۆیه له لێکدانەوه ی وشەکاندا پەنا بۆ رافەکردن و دۆزینەوه ی مەبەست دەبریت. له هەندێ نمونه ی کەشدا وشە ی (مە ی، قەدح) دراوتە پال دوای بەیانیان واتە بۆ پارانەوه بەکارهێنران، لەم سیاقەدا وشە ی مە ی کاریگەرییهکی جیاواری دەبیت دەتوانین بەرەو ئاراستەیهکی ئاینی ببین، ئەمچۆره شەرابیه که دەتوانی مەرۆف له دەست ریا و تەزویر و دووروی زوهد و خۆ به خودناس دەر خستن رزگا بکات مەلای دەلێت:

خیر قەیی زرق و ژنگی زوهد من ب مەیی موغانە شوست
شوستو شویهک د مەیکەدی ئەوولی کار فەرزە فەرز

زەرق یان ئەزەرق به مانای رەنگی لێل دیت که له کوردەواری خۆشماندا رەنگی شینیشی پندەگوتریت، رەنگی خیرقە ی سۆفیه‌کانه ئهوان بەم رەنگه ناسران لەناو کۆمەلگەدا شوینی خۆیان کردوو بوون به خاوهنی ئەم جلانە به خاواناس و زاهید ناسران، وەك هەموو شتیکی تر ئەم رەنگ و ئەم جلەش بوو به نامرانیك بۆ هەلخەلەتاندنی خەلک و له ژیر پەردە ی ئەم جلانەدا کار نەما نەیکەن، جانەوانه ی له قولایی ئەندیشه ی عیرفان و تەسەوه ی عاشقانه‌دا قال بوونەوه کاریان لادانی ژەنگ و ناحەزی بوو، خیرقەش رەمز و کەسایهتی سالک بوو دەبوايه لهو ریگەیه‌دا پاک بکرایه‌تەوه، بەلام به هیچ جۆره ئاویك پاک نەئەکرایه‌وه تەنها مە ی بوو له روانگە ی زاهیر و دەرەوه ی شەریعتەدا وه تاکه شتیکه له روانگە ی عاریفەوه دەبی خیرقە ی پی بشۆریتەوه، تا له هەموو چلک و ژەنگ و خۆپەرەستی و خۆواندنەوه خاوین بکریته‌وه. بەلام ئەم مەیه هەموو جۆره مەیه‌ک نییه بەلکو دەبیت مە ی موغانه‌بیت ئەم مەیی موغانەش هەمان مەیی مەعریفه‌تی عیشتە که تعینا کەسێک دەتوانیت پنی بگات له عیشتەدا توابیتەوه، هەر ئەم مەیه‌یه دەتوانی ژەنگی زوهد و پابەندبوون به توێکلیکی شەریعت له سەر رۆحی عاریف بشواته‌وه و بەرەو دوونیای بەر فراوان و پان و بەرین رینمونی بکات. بۆیه حافزی دەلێت:

شراب خانگی ام بس می مغانه بیار
خدا را به می ام شستشوی خرقة کنید

حریف باده رسید ای رفیق توبه وداع
کهمن نمی شنوم بوی خوش از این اوضاع

واته دهمی موغانه بۆ بهین جاکاک توبه مأل ناوایت لیدهکهم و چیتر هاونشینت ناکهم چونکه مهیی بوته هاوادم و هاونشینم خهلیکینه وهرن بهمهی بم شونهوه چونکه من له و مزعی ئەم دور و زهمانه هیچ شتییکی چاک و باشه نابینم، حافظ لهوه تئ گشتوووه که شهراییک که لهناو مالاندا دروست دمکرا نهی ئەتوانی ئەم کاره بکات، بۆیه داوای مهیی موغانهی دهم کرد هه مرکه ئەمهشی به دەست دهگهیشت دهیزانی دهیگوت من هاوادمی حهقیقیم هه مان ئەو مهیه موغانه دەست کهوتوووه که لای مه لای جزیریش بۆ پاک کردنهوهی ئەو ژهنگ و رنگانه بهکار یان دههینا واته ههردوو شاعیر لهم چه مکهوه مهیی موغانیان بۆ پاک کردنهوهی ئەو ژهنگ بهکاریان هیناوه (روندی، ۲۰۰۴: ۳۷۵). لهم چند دیره ی سه موهدا چند نمونهی هیناومتهوه که نشان دهر و کاریگهری چه مگ و ناوهرۆکی شیعهرمکانی حافظه له سه م لای جزیری، ههروه ها کاریگه ریه کانی له سه م فکر و هزر و شیعری مه لای جزیری هه ریه که له چه مکی عیشق، شراب و پیکهاتهکانی، عشقی نیلاهی، له رووی ناوهرۆکی شیعهرمکانهوه تهئسیری ههیه، یهکن له غزه لهکانی مه لا دینین که چون به رهو پیری حافظ چوو ده لایت:

گه لوئوئی مهنورئ ژ نهضمئ ته د خوازی
وهر شیعری مهلی بین، ته ب شیرازی چ حاجات

تئ دهگهین که بۆچی مه لای جزیری چیوتوووه بۆچی به خوینهری کورد ده لایت: که به خویندنهوهی دیوانی مه لای جزیری ئیتر پیویست ناکات، برون دیوانی حافظی شیرازی بخویننهوه، ههروه ها بوشمان دهر دهکویت که هینانی وشهی شیراز لهم بهیتهدا مه بهست له حافظه نهک سعدی، چونکه ئەم دوو شاعیره فارسه ههردووکیان خه لکی شیرازن، له تیروانینی یهکه هدا خوینهر و اههست دمکات که مه بهست ههردوو شاعیره که می شیراز، ساقی سیم ساقی له دیوانی حافظدا چند جاریک بهکار هاتوووه، به لام له دیوانی مه لای جزیریدا به هه مان شیره و فورم بهکار نههاتوووه (محمد صالح، ۱۴۰۰: ۳۶). ههروه ها ساقی سیم ساق تهعبیریکه که حافظ لهوه سفی مه عشوقه کهیدا بهکاریهیناوه، وهک له پینشهوه وتمان ماناکانی وشهی ساقی زور پان و بهرینه تهنا ته یهکن له ماناکانی مه بهست هه مان مه عشوقی نه زهلییه، سیم ساق یانی به لهک بزیه واته که سیک جولاو واته وهک بزیه دهر دهکویت ئەم تهعبیره تاییه ته به حافظ، لای مه لاش یه کجار ئەم وشهیه بهکار هاتوووه، ئەوهی سه رنج راکیشه لیره دا مه لای جزیریش به هه مان تهعبیر بهکاریهیناوه، له جور و کاری نه رکی ساقیشدا زور لهوه دهچیت که چون حافظ بۆ ساقی بهکاریهیناوه، ئەمهش به لگه یهکی بهر چاوه که مه لا چند گیروده ی حافظ بووه که ده لایت:

ساقی سیم ساق من گر همه درد می دهد
کیست که تن چو جام می جمله دهن نمی کند

واته ئەو ساقیه بزیه به لهکه جه لاهوهی من نهگه ر بیت و له جیاتی شراب ته نیا خه لته و خهوشی ناوپیاله که هه مان بداتی کئ ههیه خوی لی لادات و تهوای وجودی خوی نهکات به زار و نهیکاتهوه بۆ ئەوهی خه لته کهش بجیته ناوپیوه. بۆیه مه لاش ده لایت:

ساقی یئ سیم ساقی ما، زه هری هه لاهیلی ب دهست
جانی مه شوکور میننه ته، تیز رهوانه ره قسه فه رز

بۆیه لیره دا له جیاتی دورد خه لته و خهوش یان زه هری هه لاهیلی هیناوه، که چه مکه که می لیک نزیکه واته خه لته خهوشه که له گه ل شه رابه که جیا ده بیته وه ده بیت هه وی ناخوشی شه راب خوره که، بۆیه شاعیر ده لی نهک خه لته خهوش به لکو زه هری هه لاهیلیش بیت که زور کوشندهیه، به مننه ته وه دهی خومه وه. بۆیه حافظ ده لایت: کئ ههیه خوی لی لادات، بۆیه لیره دا شیره ی تجاهلی عارفه ده بهویت ناراسته وخو بلی که رهنگی صافه و یهک رهنگه ئەمانه هه موو گهواهی ئەوه دهن که ئەم دوو شاعیرا هاو هه رخ و هاو زهمانهن.

بهشی دووم:

• شیکردنهوه و هه لسه نگادن له دهقه شیعریهکانی حافظ و مه لای جزیریدا:

۱-۲- **لیکچواندن له خودی شه راب و باده دا:** لیکچواندن واته شوهباندنی شتیکه به شتیکه تر، له نیوان دوو شتندا، واته بریتیه له دروستکردنی شتیک هاوشیره ی شتیک، به مه رجیک لیکچوونه که له سه م بنه مای ناراستی بیت نهک راستی، واته ئیدیعیه و راسته قینه نه بیت، روونکردنهوه که نهویه که نهوهی نیمه دهلیین نهویه که ته مسیله، بهو مانایهیه که ئەو دوو شته به روا لته له یهک ناچن و لیکچوونیک له نیوانیاندا ههیه (شمیسا، ۲۰۰۱: ۶۷). واته لیکچواندنه که چوینراو یان پیچوینراو نه بیت خودی شه راب بیت.

۱-۱-۲- جامی شه راب به ناوینه ی نه سه کنده ر یان به پیچه وانه وه حافظ ده لایت:

أئینه سکندر جام می است بنگر	تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دار
-----------------------------	----------------------------------

دیری، 5، غزل، 5، لا، 26. دیری، 4، غزل، 136، لا، 288، دیری، 1، غزل، 7، لا، 30، دیری، 3، غزل، 405، لا، 826.

لێره‌دا شاعیر جامی مه‌ی یان جامی شه‌رابی چواندوو به‌ ناوێنه‌ی ئه‌سکه‌ندهر واته‌ جام شه‌راب ده‌بیته‌ چوینراو، ناوێنه‌ی ئه‌سکه‌ندهریش ده‌بیته‌ پێچوینراو، له‌م ده‌قانه‌دا که‌ ته‌نها ناماژم به‌ به‌یته‌کان کردوو به‌همان شیوه‌ مه‌ی و شه‌رابیان به‌کار هێناوه‌.

۲-۱-۲- لیکچوانده‌ له‌ خوودی شه‌راب و مه‌ی به‌لێو- لب- لعل یان به‌ پێچه‌وانه‌وه‌: واته‌ ده‌بیت چوینراو پێچوینراو تاییه‌ت بێت به‌ شه‌راب و مه‌ی باده‌، لیکچواندن بریتیه‌ له‌ دروستکردنی شتیکی هاوشیوه‌ له‌ مانادا به‌ که‌مرسته‌ی تاییه‌ت، به‌واتیه‌کی تر بریتیه‌ له‌ ده‌ربڕینی به‌شداریی دوو شت له‌ وه‌سفکردنی سیفه‌ته‌کاندا به‌ وشه‌ی تاییه‌ت. (رجائی، 1359: 239-244). "لیکچوون بیره‌هینانه‌وه‌ی ئه‌و لیکچوونه‌یه‌ که‌ له‌ نیوان دوو شتی جیاوازا، به‌جۆریکی یان به‌جۆریکی تر دیاری ده‌کریت" (کدکنی، 1385: 53). حافظ ده‌لێت:

صوفی بیا که‌ آینه‌ صافیست جام را	تا بنگری صفای می لعل فام را
دیری، 1، غزل، 7، لا، 30. دیری، 3، غزل، 81، لا، 178. دیری، 5، غزل، 14، لا، 306. دیری، 6، غزل، 263، لا، 542. دیری، 4، غزل، 266، لا، 548. دیری، 6، غزل، 175، لا، 366. دیری، 7، غزل، 431، لا، 1094 شرح درس حافظ. دیری، 3، غزل، 452، لا، 1132. دیری، 2، غزل، 55، لا، 126. دیری، 8، غزل، 380، لا، 776. دیری، 1، غزل، 59، لا، 134. دیری، 3، غزل، 68، لا، 152. دیری، 5، غزل، 161، لا، 338. دیری، 4، غزل، 270، لا، 556. دیری، 1، غزل، 303، لا، 622. دیری، 1، غزل، 395، لا، 806. دیری، 1، غزل، 49، لا، 114. دیری، 5، غزل، 127، لا، 270. دیری، 1، غزل، 190، لا، 396. دیری، 6، غزل، 175، لا، 366. دیری، 4، غزل، 450، لا، 916.	

به‌همان شیوه‌ شاعیر به‌ شیوه‌یه‌کی وه‌ستایانه‌ لیکچواندنی بو‌ دروستکردوو له‌ مه‌ی و شه‌رابدا واته‌ هاوتوو چوینراو و پێچوینراوی له‌ لێو و له‌عل و مه‌ی و شه‌رابدا بو‌ دروستکردوو، له‌م دێره‌دا هاوتوو مه‌ی چواندوو به‌ لعل واته‌ شه‌راب به‌ لیوی یار له‌ سوری و خوشیدا، لیره‌دا بۆمان ده‌ر ده‌که‌ریت که‌ حافظی شیرازی چه‌ند له‌م لیکچواندانه‌ی زۆره‌. هه‌روه‌ها مه‌لا ده‌لێت:

نایینه‌یی جامی جه‌هان بینێ جه‌م	باده‌یی له‌علینه‌ د جاما زواج
---------------------------------	-------------------------------

دیری، ۲، لا، ۲۰۳، دیری، ۱۵، لا، ۱۴.

لیره‌دا به‌همان شیوه‌ی حافظی شیرازی هاوتوو باده‌ و شه‌راب و مه‌ی ده‌چوینێ به‌ له‌عل یان لێو له‌ سووریدا.

۲-۱-۳- مه‌ی باده‌ و شه‌راب به‌ نوور و بۆن خووشی یان روشنایی یان به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ حافظ ده‌لێت:

ساقی به‌ نور باده‌ بر افروز جام ما	مطرب بگو که‌ کار جهان شد به‌ کام ما
دیری، 1، غزل، 11، لا، 38. دیری، 9، غزل، 244، لا، 504. دیری، 5، غزل، 387، لا، 790. دیری، 1، غزل، 226، لا، 468. دیری، 5، غزل، 238، لا، 492. دیری، 4، غزل، 212، لا، 440.	

لیره‌دا شاعیر باده‌ و شه‌رابی به‌ نور یان به‌ روشنای چواندوو، هه‌روه‌ها له‌ نمونه‌کانی تر دا قه‌دمه‌ی هیناوه‌ که‌ مه‌به‌ستی شه‌رابه‌ واته‌ خوازه‌یه‌ له‌ شه‌راب، هه‌روه‌ها شه‌رابی چواندوو به‌ ناوێنه‌ که‌ ده‌توانیت زۆر شت بدات واته‌ ده‌لێت راز و نیازی من به‌ رووناکی و ناوێنه‌ زۆر شت ناشکراده‌کات و رازی دلم ده‌هیننێته‌ دی، هه‌روه‌ها باده‌ی به‌ موشکین چواندوو له‌ بۆنخوشیدا، مه‌ی و شه‌راب به‌ چرا روشنای چواندوو. مه‌لا ده‌لێت:

حه‌تتا ب نورا باده‌یی	ره‌نگین نه‌کی سه‌ججاده‌یی
دوری ژ وئ شه‌هزاده‌یی	دۆردانه‌یا گه‌ردن ژ عاج

دیری، 6، لا، 209. دیری، 4، لا، 427. دیری، 8، لا، 623.

وهك حافظ دهلیت: (بهمی سجاده رنگین کن گرت پیر مغان گوید..... که سالک بیخبر نبود ز راه و رسم منزلها) تانه کاتهی که سه سجاده رنگینکن نهکهی به نوری باده واته بادهی به رنگی سوور چواندوه بهلام لیرهدا شاعیر هاتوه بههمان شیوهی بهیتهکهی حافظ نمونهی هیناوتوه، لیکچواندنی دروستکردوه که بادهی چواندوه به نور، به پیچهوانهی حافظوه که لهم بهیتهدا زور لهیکهوه نزیکن، بهلام مهلای جزیری دهلیت باده رووناک کهرمویه واته به نووری چواندوه.

۲-۱-۴- مهی و شراب به عیشق یان بهناوی حیات و به پیچهوانهوه حافظ دهلیت:

شور شراب عشق تو آن نفسم رود ز سر	کاین سر پرهوس شود خاک در سرای تو
دیزی، 7، غزل، 403، لا، 822، دیزی، 1، غزل، 458، لا، 932، دیزی، 5، غزل، 369، لا، 754، دیزی، 1، غزل، 128، لا، 172.	

لیرهدا شاعیر هاتوه عیشق و خوشهویستی دهچوینی مهی و شراب، یان مهی و شرابی دهچوینی به عیشق و خوشهویستی، ههروهه چواندنی مهی به ناو، شراب به ناوی روشن. مهلا دهلیت:

من گو ژ قدیم نهز مهیی عشا ته دنوشم	گو من ژ عوشاقان نهتنی مهی تلهسی تو
------------------------------------	------------------------------------

دیزی، ۱۷، قصیدهی ههرتوم بهسه، لا، ۷۲۱.

لیرهدا مهلا دهلیت ههله سههتاوه به شرابی عیشقی تو مهست بووم و خوشهویستی تو لهدی مندایه، دهلیت توش نهوت له بیرنهچیت و پینزانیت، واته هاتوه لیکچواندنی دروست کردوه عیشقی چواندوه به مهی یان مهی به عیشق.

۲-۱-۵- مهی و شراب به گول و لاله و گولگون یان به پیچهوانهوه حافظ دهلیت:

خوش هوانیست فرح بخش خدایا بفرست	نازینی که به رویش می گلگون نوشیم
دیزی، 3، غزل، 369، لا، 754. دیزی، 5، غزل، 373، لا، 762. دیزی، 6، غزل، 303، لا، 622. دیزی، 4، غزل، 387، لا، 790. دیزی، 2، غزل، 388، لا، 792. دیزی، 1، غزل، 449، لا، 914، دیزی، 5، غزل، 15، لا، 46، دیزی، 1، غزل، 25، لا، 135. درس حافظ، دیزی، 9، غزل، 87، لا، 190. دیزی، 3، غزل، 367، لا، 750، دیزی، 3، غزل، 212، لا، 440، دیزی، 10، غزل، 403، لا، 822.	

لیرهدا شاعیر هاتوه مهی و شرابی چواندوه به بهگول، یان گولگون، یان نهههوان ههروهه مهی و شرابی وهک گول له سووریتی و بون خوشیدا و سهفکردوه یان به پیچهوانههوه. بههمان شیوه لالهی چواندوه به نهیاغ واته شراب.

به چمن خرام و بنگر بر تخت گل که لاله	به ندیم شاه ماند که به کف ایاغ داره
دیزی، 7، غزل، 113، لا، 242.	

بههمان شیوهی سههروهیه، بهلام پیچهوانهی کردوهههوه هاتوه نهیاغی هیناوه له بهیتهکدا که وشیهکی تورکی مهخولیه به واتای پیالهی شراب دیت، شراب و لاله لیرهدا وهک خزمتکار بهدهستی شاهویه، سههدهسی شاه نهیاغی تیایه واته لالهی چواندوه بهنهیمی شاه که بهدهستهکانی خوی پیالهی شرابی گرتوه، واته حقیقهتی گل و لالهی چواندوه بهکاسهی شراب که نهیاغه. مهلا دهلیت:

من جان یهدی بهیزایه ژ نیسان چ خهبر دم	من ناتهشی موسا دیبه گولناری شرابی
---------------------------------------	-----------------------------------

دیزی، 5، لا، 555، دیزی، 2، لا، 365.

لیرهدا مهلای جزیری دهلیت: گیانی من به مهرحلهیهک گهشتوه وهک یهدی بهیزای لیهاهتوه، نیت چ خهبری بدم به بیوه، من ناگری مووسام بینی وهک گولناری شراب وابوو، لیرهدا شرابی چواندوه بهگولنار له سووریدا، ههروهه بلنیهی ناگرهکی مووسا، دهلیت گولناری شراب واته دوو لیکچواندنی دروستکردوه.

۲-۱-۶- شەراب و مەهی و پیکهاتهکانی بە دەرمان و دەوا یان بە پێچهوانەوه حافظ دەلیت:

لالە بوی می نوشین بشنید از دم صبح	داغ دل بود به امید دوا باز آمد
-----------------------------------	--------------------------------

دیری، 3، غزل، 170، لا، 356. دیری، 1، غزل، 422، لا، 860،
لێرەدا مەهی و شەراب و پیکهاتهکانی دەچوینی بە دەرمان و دەوا یان عیلاج بۆ چارەسەر، واتە مەهی دەبیت بە
چارەسەری دەردی بێدەرمانی من. مەلا دەلیت:

ما دبت ئەو دور دەست بت	دئ ژ فینجانا تە مەست بت
جام ژ شەهکاسی ب دەست بت	نەبتران ئەو مەهی دەوایه

دیر، 30، لا، 535.

لێرەدا شاعیر هاتوو مەهی و بادە و شەرابی بە دەرمان و داروو دەچوینی، کە دەلیت بە هیچ شتیو مەیک ناییت
عاشق لە تو دوربیت، دەبیت لە پیاڵە شەرابی تو مەست بیت، نێمە دەبیت جامی شاهانە تو مان هەبیت بەتایبەت بۆ
ئەو کەسانە کە کەمی عەقڵیان هەیه کە ئەو مەهی و شەرابە دەستی تو دەبیتە باشتترین چارەسەر بۆ ئەوانە بۆیه مەهی
دەبیتە دەوا.

۲-۱-۷- شەراب و مەهی بە وەصل مەقام و پەرسنگا و بەیهک ناشنابوون یان بە پێچهوانەوه حافظ دەلیت:

دی و عەدە داد و صلّم و در سر شراب داشت	امروز تا چه گوید و بازش چه در سراسر است
--	---

دیری، 5، غزل، 40، لا، 96، دیری، 2، غزل، 321، لا، 658، دیری، 4، غزل، 405، لا، 826.
لەم بەیتەدا شاعیر هاتوو لیکچواندنی لە وەسلدا- گەشتن بەیهکدا بۆ دروست کردوین کە گەشتن و وەسلێ چواندوو
بە مەهی و شەراب، واتە گەشتنی چواندوو بە شەراب (هیمن کریم، ۱۴۰۰: ۸۲). هەر وەها لە شەرحی دێرەکانی تردا
کە دەلیت شەرابت پێدەدەم کە وەک ئەو وایە بە یارمەت گەشتیبت کە هەردوکی دەبیت بە وەسل بە شەراب و شەراب بە
وەسل دەچوینی، مەهی بە مەقام و شوینیکی گەشتی چواندوو، مەهی پەرسنگا وەک دودە واتە مەهی پەرسنگا دەچوینی بە
دوود کە ژبانی منی رەشکردوو.

۲-۱-۸- شەراب و مەهی و پیکهاتهکانی بەگیان-جان شوبهاندوو یان بە پێچهوانەوه حافظ دەلیت:

دل را که مرده بود حیاتی بهجان رسید	تا بوی از نسیم می ش در مشام رفت
------------------------------------	---------------------------------

دیری، 6، غزل، 84، لا، 184، دیری، 9، غزل، 452، لا، 1132 شرح درس حافظ، دیری، 7، غزل،
18، لا، 52.

لێرەدا شاعیر هاتوو جوانترین وێنە دەروستکردوو، بۆنی مەهی و پیکهاتهکانی چواندوو بە بەگیان دەلیت گیان
و دل مردوو پێوستی بە بۆنی شەرابە بۆ زیندوو بوونەوه، واتە راستەوخۆ گیان و دل دەچوینی بە بۆنی شەراب، دلی
چواندوو بە پیاڵە شەراب، بەلام ئەم جۆرە چواندوانە لای مەلای جزیری نییه ئەمە دەبیتە خالی جیاوازی ئەم دوو
شاعیرە.

۲-۱-۹- شەراب و مەهی بە نەمت-حیکمەت یان چێژ بەخش حافظ دەلیت:

اگر گفتم دعای می فروشان	چه باشد حق نعمت می گذارم
-------------------------	--------------------------

دیری، 6، غزل، 318، لا، 652، دیری، 8، غزل، 450، لا، 916، دیری، 6، غزل، 177، لا، 370،
دیری، 5، غزل، 256، لا، 528، دیری، 4، غزل، 347، لا، 710.

لێرەدا هاتوو مەهی و شەرابی بە نەمت و خوشی بەخش چواندوو، کە دەلیت خۆی گەورە ئەمە یەکیکە لە
نەمتەکانی بۆیه پێوستی بە سوپاس گوزاری هەیه بۆ ئەم نەمتە پێی بەخشیوین، هەر وەها چواندنی شەراب بە ئەفلاتون
چون ئەفلاتون رازی حیکمەتی کەشکرد، بەهەمان شێوە ئەم چواندوانە لای مەلای جزیری بەکار نەهاتوو.

۲-۱-۱۰- فرمیسکی چاو بە مەهی و بادە شوبهاندوو یان بە پێچهوانەوه حافظ دەلیت:

بیا به شام غریبان و آب دیدة من بین	بسان بادة صافی در آبگینه شامی
------------------------------------	-------------------------------

دیری، 3، غزل، 460، لا، 936.

لێره‌دا شاعیر ده‌لێت گه‌مه‌ری چاوی من یان فرمێسک و ئه‌شکم وه‌ک باده و شه‌رابه‌ له‌ سووری سوێریدا، واته‌ هێنده‌ گریاوه‌ له‌ دووری و دابرا‌نی تو فرمێسکه‌کانم وه‌ک باده‌ رهنگیان سووربووه‌، به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌م چواندانه‌ لای مه‌لای جزیری به‌کار نه‌هاتوه‌.

١-١-٢ لیکچواندنی شه‌راب و مه‌ی به‌ ناگر حافر ده‌لێت:

کاتش ز عکس عارض ساقی دران گرفت	آن روز عشق ساغر می خرمم بسوخت
دێری، 6، غزل، 87، لا، 190، دێری، 1، غزل، 332، لا، 680، دێری، 2، غزل، 415، لا، 846.	لێره‌دا ساغری شه‌رابی چواندوه‌ به‌ ناگر، هه‌روه‌ها شه‌وقی شه‌راب وه‌ک رووناکی ناگر وایه‌، وه‌ ساقی ده‌لێت وه‌ک ناگر سووره‌ هه‌روه‌ها ساقیشی به‌ ناگر چواندوه‌ واته‌ دوو لیکچواندنی بو‌ دروست کردوین، هه‌روه‌ها ده‌لێت من وه‌ک خامه‌ی مه‌ی ده‌کوڵیم و ده‌روم گری گرتوه‌ خۆی چواندوه‌ به‌ مه‌ی ناگر که‌ ده‌بێته‌ هۆی عاره‌ق کردن و گه‌رما و تا لێهاتنی جه‌ستم، به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌م چواندانه‌ لای مه‌لای جزیری به‌کار نه‌هاتوه‌.

١-٢-٢ لیکچواندنی مه‌ی و شه‌راب به‌ هه‌نار له‌ سووریدا مه‌لا ده‌لێت:

شه‌هابا نابی رومانی	شه‌فه‌ق دا عیقدی په‌روینی
موسه‌له‌س مابوو ره‌یحانی	خه‌تی نازک ل نه‌سرینی
غه‌زه‌ر شکلی ته‌ بوو مانی	ژ نه‌فشین چین و ماچینی

دێری، مه‌لا، لا، 678.

لێره‌دا به‌س له‌ سه‌فه‌ری چین و ماچین ده‌کات، بو‌ ئه‌وه‌ی فێری و پنه‌کێشان بێت و شکلی یاره‌که‌ی دروست کات، واته‌ ئه‌وه‌ هه‌ده‌فی شاعیربووه‌، شه‌رابی نابی رۆمانی باوهر‌بوونیته‌ی پنی که‌له‌ ملی یاره‌که‌یایه‌، هه‌روه‌ها ئه‌م خه‌ته‌ جوانه‌ی ملی یار راسته‌وخۆ خه‌تی ریحانه‌یه‌ واته‌ شه‌رابی نابی چواندوه‌ به‌ هه‌ناری سوور ده‌بێته‌ لیکچواندن، به‌لام لێره‌دا پێچه‌وانه‌ ده‌بێته‌وه‌ ئه‌م جووره‌ چواندانه‌ لای حافر به‌کار نه‌هاتوه‌.

١-١٣-٢ لیکچواندنی په‌سه‌ندیده‌ له‌ خوودی شه‌رابدا: ئه‌م چواندنه‌یه‌ له‌ جیاتی ئه‌وه‌ی شتیکی به‌ شتیکی تر هاوباش له‌ سیفه‌تدا به‌یه‌کتر بچوینیم هه‌ست چوینراو له‌ پێچوینراو په‌سه‌ندتر و بالاتر بزانیته‌ (هه‌یم کریم، ٢٠٢١: ١٥١). ئه‌م چواندنه‌ زۆر له‌ چواندنی پێچه‌وانه‌وه‌ نزیکه‌، هه‌زیز گه‌ردیش ده‌لێت: ئه‌بێت ئه‌م کاته‌ی ده‌ته‌وێت شتیکی به‌ شتیکی تر بچوینیت چوینراو په‌سه‌ند تر بکه‌یت، له‌ پێچوینراو (گه‌ردی، ١٩٧٢: ٤٨). لێره‌دا که‌ ده‌لێت: لیکچواندن له‌ خوودی شه‌راب پێویسته‌ چوینراو یان پێچوینرا که‌ دروستکه‌ری هونه‌ری لیکچواندنن ده‌بێت یه‌کیکیان شه‌راب و باده و مه‌ی بێت. حافر ده‌لێت:

فقیه مدرسه دی مست بود و فتوی داد	که‌ می حرام ولی به‌ زمال او قاف است
دێری، 4، غزل، 45، لا، 106، دێری، 5، غزل، 77، لا، 170، دێری، 7، غزل، 112، لا، 240، دێری، 5، غزل، 158، لا، 334، دێری، 2، غزل، 181، لا، 502، دێری، 4، غزل، 257، لا، 530، دێری، 4، غزل، 390، لا، 796، دێری، 10، غزل، 421، لا، 858، دێری، 3، غزل، 423، لا، 862، دێری، 6، غزل، 427، لا، 870، دێری، 8، غزل، 453، لا، 922، دێری، 2، غزل، 459، لا، 934، دێری، 2، غزل، 474، لا، 964.	

لێره‌دا ده‌لێت مه‌ی و شه‌راب له‌مالی ئه‌وقاف باشتره‌، واته‌ لێره‌دا مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه‌ که‌ فه‌قیه‌کان مه‌ی ده‌خۆنه‌وه‌ و به‌ فه‌قیه‌ر و هه‌زاره‌کانیش ده‌لێت حه‌رامه‌، واته‌ لیکچواندنی په‌سه‌ندیده‌ی مه‌ی کردوه‌ به‌ مال و پارهی ئه‌وقاف ده‌بێته‌ لیکچواندنی په‌سه‌ندیده‌، هه‌روه‌ها نمونه‌یه‌کی تر دا ده‌لێت ئه‌م شه‌رابه‌ی که‌ ئێمه‌ هه‌مانه‌ له‌ شه‌رابی که‌وسه‌ر باشتره‌، یان ده‌لێت تو له‌ مه‌ی مه‌ترووب باشتریت، یان ده‌لێت مه‌ی له‌ گوڵ و عه‌نبه‌ر باشتره‌، یان ده‌لێت لێوی تو وه‌ک جامی مه‌ی سووره‌ به‌لام مه‌ی که‌لێوی ده‌بێت نارمه‌ت ده‌بێت و خه‌فه‌ت ده‌خوات واته‌ ده‌بێته‌ لیکچواندنی په‌سه‌ندیده‌، هه‌روه‌ها ده‌لێت شه‌رابی به‌ ئێمه‌ بده‌ باشتریت له‌ ئاوی زوڵال، یان ده‌لێت شه‌راب زۆر له‌ سوفی باشتره‌ (Hemn Karim, 1400:8-95). مه‌لا ده‌لێت:

له‌و ژ له‌بی له‌علی ته‌ جام بو‌ خه‌جل	باده‌یی ئه‌نگوری کوجا سه‌له‌سه‌بیل
---------------------------------------	------------------------------------

دێری، 3، لا، 415، دێری، 1، لا، 430.

لیرەدا شاعیر دەلێت: ئەو لێوێ سورەیی توو لە کووئ و شەرابی جامی خەجەل لەکووئ، لەسەرەتادا شاعیران لێویان چواندوو بە لەعل و شەراب لە سوریدا بەلام نێستە پەشیمان دەبێتەوێ راستەوخۆ لێکچواندنی پەسەندیدە دروست دەبێت، یان دەلێت بەدەی ئەنگور لەکووئ و شەراب لە کووئ و سەلسەبیل لەکووئ و لێوی تووش لەکووئ، هەروەها لە دێرەمکەیی تردا دەلێت: ئەگەر شەربەتی لێوی توو بەدەست هێنا بە ناوی حەیاتێ نادەم، چونکە ناوی حەیات لە تاریکیدا، بەلام مەیی سور کە مەبەستی لێوی یارە لە رۆشنایدا، لێرەدا بەدەی بە لێکچواندنی پەسەندیدە هێناوە کە مەبەستی ناوی زلوومات نادەم.

۱-۱-۱۴ - لێکچواندنی لێکدراو لە خودی شەرابدا: مەبەستی لە لێکچواندنی لێکدراو ئەوەیە کە چوینراو و پێچوینراو سادە نەبن واتە لێکدراو بن، لە دوو شە زیا تر پێک هاتن و هەردووکیان تێکەڵ بەیەک ببن، هەروەها دەبێت هەردووکیان شەراب و بەدە و مەیی بن بۆیە دەلێن لە خودی شەرابدا (احمد، 1991: 39). ئەو لێکچواندنیە کە هەردووکیان لە یان لایەکی لە بەشێکی لێکدراو پێکەتووێ بەیەکەوێ و نەبەیکە بەیەک بەستراو پێکەهێنن، رووی لێکچوون لەو وێنە بەیەک بەستراوێ دروست بوو (هێمن کریم، ۲۰۲۱: ۱۲۰). حافز دەلێت:

بە هەرزە بی می و معشوق عمر می گذرد	بالتام بس از امروز کار خواهم کرد
------------------------------------	----------------------------------

دێری، 3، غزل، 131، لا، 278.

لێرەدا مەیی مەعشوق و تێپەر بوونی ژبانی وەک کەسێکی بەتال کە بێنیش و کارە شووبهاندووێ واتە راستەوخۆ مەیی و مەعشوقی چواندووێ بە بەتالە یان کەسێکی بێنیش. مەلا دەلێت:

میسلی جەم جاما زەرین خالی نەبی تە چ بەدەیی	دا ژ خەمرا شادمانی دائیما مە خمووری بی
--	--

دێری، 10، لا، 617، دێری، 2، لا، 203.

لێرەدا دەلێت: جامی زەرین خالی نییە لە بەدە و مەیی و شەراب، خالیش نامینیتەوێ هەرگیز، ئەو بوو شەرابی شادوومانی بەخشی بە ئێمە و مەستی و مەخموربووین، لێرەدا هاتووێ لێکچواندنیەکانی بە شیوێ لێکدراو هێناوێ، هەروەها نیوێ دێری دوو مەیی چواندووێ بە نیو مێری بەکەم، ئەواترین بە لێکچواندنی وێنە بەوێنەش ناوی بێنن.

۱-۱-۱۵ - لێکچواندنی شەراب بە شیوێ تنز یان تانە و تەشەر: بەکێکە لەو لێکچواندنیە کە لەسەر شیوێ تانە و تەشەر دروست بوو، رووی لێکچواندنیە کە پێچواندنی ئەوانە هەروەها بەکێک لە تاییەت مەندێکەکانی لێکچواندن تانەو تەشەر (شمیسا، ۱۳۸۱: ۱۳۵). حافز دەلێت:

کنون بە آب می لعل خرقة می شویم	نصیبه ازل از خود نمی توان انداخت
--------------------------------	----------------------------------

دێری، 7، غزل، 17، لا، 50، دێری، 7، غزل، 142، لا، 300، دێری، 1، غزل، 293، لا، 602.

لێرەدا شاعیر هاتووێ ناوی چواندووێ بە مەیی سور، دەلێت کە دەتوانیت پێسیەکان پاک کاتەوێ واتە پاکیزەیی دروست کات، کە لێرەدا بە شیوێ تانە و تەشەر مەیی بەکار هێناوە کە مەیی نمونەیی پێسکردن و خراپەکاری بەلام لێرەدا دەلێت مەیی وەک ناوێ ئەتوانیت پاکیزەیی دروست کات، واتە لێرەدا راستەوخۆ مەیی سورێ بە ناو چواندووێ کە ناویش بەکێکە لە پێکەتەیی پاکیزەیی دروست دەکات چونکە خرقة نالووێ بوو بە ریاکاری، یان دەلێت حافز وەک جام و پێک و سۆفیە واتە هاتووێ جام و پێکی چواندووێ سۆفی ئەمەش دەبێتە تانە و تەنز.

۱-۱-۱۶ - نێزافەیی لێکچواندن لە خودی شەراب و مەیی دا: زۆر جار لە نێزافەیی لێکچواندنی و شەکان پاش و پێش دەخرین، واتە لە دەستوری زمان لادەدەن وەک (اینه جام را لهجیی جام را اینه) دیت کە هەردووکیان مەبەستیان ناوێنە و جامەکیە، دائیمن (مضاف الیه) پێش (مضاف) دیت، لە نێوانی ئەم دووانەدا بۆشاییەکی دروست دەبێت کە پێی دەلێن (اضافه) (فرشیدورد، ۱۳۵۴: ۴۴). مەبەستی لە خودی شەراب واتە دەبێت لایەکی و شەکان شەرابی بێت. حافز دەلێت:

غلام نرگس جماش آن سهی قدم	که از شراب غرورش به کس نگاهی نیست
---------------------------	-----------------------------------

دێری، 5، غزل، 76، لا، 168، دێری، 1، غزل، 230، لا، 476، دێری، 4، غزل، 279، لا، 574، دێری، 3، غزل، 388، لا، 792، دێری، 6، غزل، 495، لا، 826، دێری، 1، غزل، 424، لا، 864، دێری، 8، غزل، 453، لا، 922، دێری، 5، غزل، 468، لا، 952، دێری، 3، غزل، 469، لا، 954، دێری، 1، غزل، 259، لا، 534، دێری، 3، غزل، 452، لا، 1132. سرح.

له نيوهدیری دووهدا غرووری هیناوه که مههستی ئیزافهی لیکچواندنه، دهچوینی به شراب، واته کهسێک که شراب دمخواتهوه مهست دهبیت ناگای لهکس نامینیت، بهلام لیرهده دهلبیت غرووری وهک شراب وایه دهبیته نهوهی که مروقهکان مهست و سهرخوش دهکات و ناگیان لای کس نامینیت، یانا دهلبیت روشنای مهی واته مهی وهک رووناکیه، یان دهلبیت جامی لهعلت دهبیته ئیزافهی لیکچواندن له مهی. مهلا دهلبیت:

جامی عشقی پاکێ روحانی طههورا باطینه	ئی نهوشی ههروما ههتتا نهبهده ناپاک روح
-------------------------------------	--

دیری، 5، لا، 220، دیری، 3، لا، 219، دیری، 3، لا، 312، دیری، 3، لا، 460.

لیرهده شاعیر مههستی عیرفانه، جامی شهراپی ناساندووه به شهراپی خودایی، دهبیته هوی گۆرانکاری رۆح و دل و گیان، دهلبیت سالک یان فهقیه تا نهو باده نهوشیت رۆحی پاک نابیتهوه، لیرهده دهتوانین بلین عیشقی بهشهراپ چواندووه. ههروهها خوشهویستی و عیشقی خودا یهکیکه له پرنسییه بهنهرتیهکانی تهسهوف و عیرفان له نیو نهدهبیاتندا بهتایهتی له شیعری کلاسیکی کوردیدا، کایهی نیلاهی بهشیک لهم نهدهبهووه عاریفان بیتوانای خوئیانیان له ناست پیناسهکردنی خوشهویستی دهربریهوه (pary, Srwa and bestwn and Hemn, 2023: 46-47). له شوینی شراب وتوویتی جام واته جام دهبیته ئیزافهی لیکچواندن، ههروهها له بهیتیکی تردا هاتووه له ئیزافهی لیکچواندندا عیشقی چواندووه بهشهراپ و جام.

۱-۲-۱۷- لیکچواندنی تهخت له خودی شهراپدا: نهو چواندنهیه که که دوو شت یان زیاتر بهیهک شت بشووبهینیت، واته چوینراو چهند شتیکینت و پینچوینراو یهک شتینت (کریم، ۲۰۲۱: ۱۳۴). ههروهها شهمیسا دهلبیت چهند چوینراویک بینیت و بیشووبهینیت به پینچوینراویک دهبیت نهو لیکچوونانه له رووی حوکمهوه یهکسانین (شمیسا، ۱۳۸۱: ۱۲۷). حافظ دهلبیت:

لبش می بوسم ودر می کشم می	به آب زندگانی بردهام پی
---------------------------	-------------------------

دیری 1، غزال، 423، لا 862.

لیرهده هاتووه لیکچواندنی تهختی بو دروستکردوین دهلبیت مهی خواردنهوه و ماچکردن وهک ناوی ژیان واته ناوی حییات، هاتووه دوو چوینراوی هیناوه به چوینراویک پینچهوانهیه نهوه لیکچواندنی کویه.

۱-۲-۱۸- لیکچواندنی وینه به وینه له خودی شهراپدا: لهم چواندنهده له جیاتی نهوهی شتیک به شتیک تر بچوینیت وینهیهک به وینهیهکی تر نهچوینیت (گهردی، ۱۹۷۲: ۵۰). ههروهها لایهنی تهمسلی شتیک دیار و روالهتی نییه و پنیوستی به لیکدانهوه هیه لهسهری و دهبیت له روالهتی مهسهلمکه وهرگیریت، چونکه وینهیه هاوبهشی سیفهنی راستهقیه (کدکنی، ۱۳۸۵: ۸۰). حافظ دهلبیت:

معنی آب زندگی و روضه ارم	جز طرف جو بیار و می خوشگورا چیست
--------------------------	----------------------------------

دیری، 4، غزل، 66، لا 148، دیری، 9، غزل، 426، لا 868. دیری، 3، غزل، 145، لا 306.

لیرهده له نیوه دیری دووهدا دهلبیت جوگهی و مهی و خوشی چی یه دهلبیت وهک ناوی حییات وایه واته هاتووه له بهرامبهر نیوهدیری بهکهده نیوهدیری دوومه هیناوه که دهبیته لیکچواندنی وینهیه نیوهدیری دوومه دهبیت چوینراو و نیوهدیری یهکهم دهبیته پینچوینراو، ههروهها له بهیتیکی تردا دهلبیت نیوهدیری دوومه نمونهیه بو نیوه دیری یهکهم، له بهیتی سنیهده نیوهدیری یهکهمی چواندووه به نیوهدیری دوومه بهههمان شیوه دهبیته لیکچواندنی وینهیه.

۲-۲- لیکچواندن له پیکهاتهی شهراپ دا له دهقهکانی حافظ و مهلادا: مههست لهم لیکچواندانه نهوهیه دهبیت چوینراو و پینچوینراو له پیکهاتهکانی شهراپ و باده و مهی پیکهاتینیت.

۱-۲-۲- لیکچواندنی پهسهندیده له پیکهاته و پهیههستیارهکانی شهراپدا حافظ دهلبیت:

ساقی چمن گل را بی روی تو رنگی نیست	شمشاد خرامان کن تا باغ بیاری
------------------------------------	------------------------------

دیری 7، غزل، 484، لا 984، دیری 9، غزل، 361، لا 738. دیری 9، غزل، 417، لا 850. دیری 4، غزل، 214، لا 444. دیری 2، غزل، 363، لا 742، دیری 3، غزل، 183، لا 382، دیری 2، غزل، 256، لا 528، دیری 1، غزل، 144، لا 304، دیری 2، غزل، 147، لا 310، دیری 2، غزل، 381، لا 778، دیری 6، غزل، 495، لا 826، دیری 6، غزل، 115، ل، 246.

لێردها هاتوووه ساقی چواندوووه به شمشاد پاشان دهلیت گولزار و چهمان بهی تو هیچ رنگیکیان نییه، واته رووی ساقی له گول و چهمن جوانتره بهم شیومه لیکچواندنی پهسه ندیده دروست دهییت، یان دهلیت له قوتابخانه و مهدرسه دینییهکاندا هیچ بهدهست ناهینییت دهییت بچیه مهیخانه، یان دهلیت خاک مهیخانه عتر و عبیره یان له عتری بهههشت باشتره، ههروهها بهچاوی مهستهکان دهلیت چاوتان له نیرگز جوانتره.

۲-۲-۲ لێو و نهبرۆ و روخساری ساقی که جوړیکه له پیکهاتهکانی شهراپ حافز دهلیت:

ز ساقی کمان ابرو شنیدم	که ای تیر ملامت را نشانه
دیری 4، غزل، 418، لا 852، دیری 3، غزل، 363، لا 742، دیری 3، غزل، 357، لا 730. دیری 6، غزل، 421، لا 858. دیری 3، غزل، 224، لا 464، دیری 7، غزل، 259، لا 534، دیری 1، غزل، 230، لا 476، دیری 7، غزل، 141، لا 298، دیری 6، غزل، 48، لا 112، دیری 8، غزل، 13، لا 103 شرح درس حافظ، دیری 5، غزل، 105، لا 226، دیری 12، غزل، 251، لا 518، دیری 1، غزل، 406، لا 828، دیری 6، غزل، 283، لا 582، دیری 2، غزل، 303، لا 622، دیری 7، غزل، 302، لا 620، دیری 16، غزل، 354، لا 724، دیری 7، غزل، 155، لا 326، دیری 8، غزل، 202، لا 420، دیری 1، غزل، 206، لا 428، دیری 3، غزل، 319، لا 654.	

لێردها شاعیر هاتوووه ساقی هیناوه که پیکهاته شهراپ و باده و مهیه، نهبرۆی چواندوووه به کهمان واته هاتوووه له نهبرۆی ساقی دا لیکچواندنی بو دروست کردوین، نهبرۆ دهچوینی به کهمان له هیلایدا. ههروهها له بهییتیکی تر دا هاتوووه چاوی ساقی که دهییته پیکهاتهی شهراپ چواندوویمتی به دۆست و حهیب، یان رووی ساقی به مانگ چواندوووه، روخساری ساقی دهییت بهباغ و لاله له سووریدا، یان ساقی وەک پزیشک یان تهیبیه عیلاج بهخشه، ههروهها ساقی به تورک له جوانی یان دل رهقیدا، یان ساقی به پیری له جوانیدا، لێو و دهمی ساقی به شکر له شیرینیدا، ساقی به گول، چاوی ساقی به کاسه ساقی چواندوووه، بالای ساقی له جوانی و ریکیدا چواندوووه به سهروو، ههرواها ساقی چواندوووه به سیم له سپیتی و باریکیدا. مه لا دهلیت:

ژ شکلی نهبرۆین ساقی هلاتن سهد هیلال ئیرو	وه بهدهرک من موقابل دی ئیشارهت من ژ عهکسیدا
دیری 30، لا، 64، دیری 2، لا 207، دیری 45، لا 540.	

لێردها له پیکهاتهی شهراپ و مهیدا نهبرۆی ساقی هیناوه لیکچواندنی دروستکردوووه که دهچوینی به هیلال، لێردها وشه ساقی بهکار نههاتوووه بهلام ساقی هاتوووه که نامادهکاری بهزمی شهراپه.

۲-۲-۳ خاکی مهیخانه جوړیکه له پیکهاتهکانی شهراپ حافز دهلیت:

به سر جام جم آنکه نظر توانی کرد	که خاک میکه کحل بصر توانی کرد
دیری 1، غزل، 137، لا 290، دیری 1، غزل، 127، لا 270، دیری 8، غزل، 137، لا 290، دیری 3، غزل، 183، لا 382، دیری 8، غزل، 228، لا 472، دیری 5، غزل، 249، لا 514، دیری 7، غزل، 310، لا 636. دیری 5، غزل، 338، لا 692، دیری 7، غزل، 367، لا 750، دیری 1، غزل، 54، لا 124، دیری 7، غزل، 354، لا 724.	

لێردها شاعیر هاتوووه خاکی مهیخانهی به جعد شتیک چواندوووه، به کحوول و سورمه له سووریدا، به عیش و ئالتون، بهنوخوشی و عتر و عبیره، بهههشت و جهننهت، به دهریا، بهخانهقا و مزگهوت و تهکیه. مه لا دهلیت:

دهردی مهیخانهیا عیشقی سهحمر عارف زیارهت کرد	ب نابی چشم و خونی دل و زوو بهست و تههارهت کر
دیری، 1، لا، 274.	

لێردها دهلیت که بهیانیان زوو زیارهتی مهیخانه دهکهم به ناوی چاو و خوینی دل پاک دهبمهوه وەک حافز دهلیت: (به آب روشن می عارفی طهارت کرد..... علی الصباح که میخانه را زیارت کرد) لێردها هاتوووه عیشقی به مهیخانه چواندوووه واته دهییته پیکهاتهی مهی و باده.

۲-۲-۴ لیکچواندن له مهستی چاودا که پهکیکه له پیکهاتهی شهراپ حافز دهلیت:

هرکس که بدید چشم اوگفت	کو محتسبی که مست گیرد
دیری 4، غزل، 144، لا 304، دیری 7، غزل، 120، لا 256.	

لێردها شاعیر هاتوووه دهلیت چاوهکانی تو مهستی دههینییت، مهستی جوړیکه له پیکهاتهی شهراپ، یان چاوهکانی دهچوینی به تورکی مهست.

٥-٢-٢-٥- لیکچواندنی دل و جهسته به جام له پیکهاتهی شهرابدا حافظ دهلئیت:

دلی که غیب نمای است و جام جم دارد	ز خاتمی که دمی گم شود چه غم دارد
-----------------------------------	----------------------------------

دیزی 1، غزل، 114، لا 244. دیزی 1، غزل، 136، لا 288. دیزی 6، غزل، 166، لا 348، دیزی 8، غزل، 187، لا 390، دیزی 5، غزل، 281، لا 578. دیزی 5، غزل، 381، لا 778.

لیره دا هاتوو دلی چواندوو به جامی جهم جام نهیته لیکچواندن له پیکهاته شهرابدا (Hemn Karim, 1400: 82). هروه ها له دیره مانی تر دا جهستهی چواندوو به جام شهراب چونکه موشتاقی بووه، دل خندان به جام واته جامی شهراب کهسوره خوینی تیدا به.

٦-٢-٢-٦- لیکچواندنی گوئی لاله به قهدهح و دوعا له پیکهاتهی شهرابدا:

باد بهار می وزد از گلستان شاه	وز ژاله باده در قدهح لاله می رود
-------------------------------	----------------------------------

دیزی 8، غزل، 218، لا 452، دیزی 6، غزل، 251، لا 518، دیزی 6، غزل، 369، لا 754. دیزی 1، غزل، 412، لا 858.

لیره دا لیکچواندنی گوئی لاله به قهدهح که هردوویان پیکهاتهی شهرابن، دهلئیت لاله وهک قهدهحه به لام شهرابی تیانیه که گوئی لاله دهبینین شهراب دیتوه بیرمان، شهرابیشمان نییه به لام بهخیالی شهراب دهژین. مهلا دهلئیت:

ژ دوعائی قهدهحهك دهر دهسته	ههر سهحر مهستی مهیی نابی دوعا
----------------------------	-------------------------------

دیزی، ٤، لا، ٧٣.

لیره دا شاعیر دهلئیت: نهو کهسهی که لهکاتی دوعا کردندا دهستهکانی بهرز دهکاتوه بو دوعا کردن دهلئیت نهوه قهدهحی بهدهستهویه واته لیکچواندنی بو دروستکردوین له دوعادا که چواندوو بهتی به قهدهح دهیته لیکچواندن له پیکهاتهی شهرابدا.

٧-٢-٢-٧- لیکچواندنی کاسهی رهحیق به ناوی کهوسهر مهلا دهلئیت:

ب سهر نهنگوشتی عهقیقی بده شههکاسی رهحیق	نابی حهیوانی ته چین ناقتی ژ کهوسهر مهکه بهحس
---	--

دیزی، ٣، لا، ١٧٩.

لیره دا سهرینهجه و دهستی دهچوینی به رهحیق واته بهو دهسته گهوههره جوانهت کاسهیه به نیمه بده، پهجهکانی به رهحیق پیشان داوه لیره دا رهحیق به واتای مهی هاتوو، له نهسلدا رهحیق واتای گوئی و لالهیه له کلاسیدا به لام لیره دا دهلئیت کاسهی رهحیق واته مهی، لیره دا لیکچواندنی بو دروستکردوین له پیکهاتهی مهیدا شاه کاس رهحیقی دهچوینی به ناوی کهوسهر دهیته لیکچواندن. به لام نه لیکچواندنه لای حافظ بهکار نههاتوو.

٨-٢-٢-٨- لیکچواندنی عهقل و روچ و هیلال و عیشق بهجام مهلا دهلئیت:

نهف رنگ تهجللا کر سبووح	ساقی ژ شههکاسا فوتووح
مهی ریته جاما عهقل و رووح	روژ بوو د قهوسی قوبههدا

دیزی 80، لا 660، دیزی 2، لا 274، دیزی 10، لا 236.

نه رنگا جوانهی که روژ ههلهتیت و بو نیمه دروستکراوه ساقی بوی دروست کردوین بههوی نهو کاسه یان نهو جامه شاهانهوهویه مهیان رژاندوته جامی عهقل و روچوه و روژ بوتهوه له ناسماندا، لیره دا لیکچواندنی بو دروستکردوین له پیکهاتهی مهی و شهرابدا عهقل و روچی چواندوو بهجام، هروه ها دوو لیکچواندنی هیناوه عهقل به جام و روچ به جام واته دوو لیکچواندنی بو دروست کردوین. لای حافظ بهکار نههاتوو.

٩-٢-٢-٩- لیکچواندنی قاوهی تهلخ به شهکر مهلا دهلئیت:

قهوهویا تهلخی دگهل زههری ههلاهیل بدهری	مه ژ دهستی ته مبارهك شهکر نامیز خوشاب
--	---------------------------------------

دیزی 6، لا 79.

لیره دا دهلئیت قاوه ههرچهند تهلخ و تالبیت وهک زههر و ابیت لهگهل زههر تیکهل ببیت واته وهک بهکین به لام نهگهر بهدهستی تو بیت بو نیمه زور باشه تام و جیز و تایبستی خوی همیه واته هاتوو قاوهی تالی چواندوو به شهکر دهیته

لیکچواندن له پیکهاتهی شهر ایدا قاوه لیزه دا مه بهستی شرابی تاله، که لای مه لای جزیری هاتوو به لام لای حافظ به کار نه هاتوو.

۲-۱۰- لیکچواندن سینهی عاشق به مزه له پیکهاتهی شهر ایدا مه لا ده لیت:

پور ل نک من هیه مهی، میز که من سینه که بابه	مه موشه رف که دو چشمین مه بیساتا قهدهمی که
---	--

دیزی، 10، لا، 519.

نیمه نامدهین که جانابان بین، میوان داریه کهت نامدهیه هر شتیک که تایبه تیت به میوان داری نامدهمان کردوه، که که بایمان نامدهیه میز که شمان که خوتی نامدهیت، واته نامدهی میوانانین، لیزه دا لیکچواندن دروست کردوه که سینه که بایمان عاشق به مزه می چواندوه له پیکهاتهی شهر ایدا. لای حافظ هم جوړه لیکچواندن به کار نه هاتوو.

نهجام

- نهم دوو شاعیره له لیکچواندن کاندو و هابیر و هافرکی نندیشه بوون له رووی دهقه شاعر کانیانموه توانیوانه وینه خهیا لیکه کانیان به شویبه کی زانستیان و سیاقیکی ندهبی بابه شاعر به کانیان ریک بخن.
- به کار هینانی شراب و مهی و مهستی و پیکهاته کانی شراب له یه کهوه نزیکن به کار یان هیناوه، به لام زیاتر حافظی شیرازی توانیویتهی زورترین وینه خهیا لای له شراب و پیکهاته کانی شراب دروست بکات که هممو به یته کانیان به شویبه سهر چاوه نامزهمان به شاعر مکان داوه.
- حافظی شیرازی له لیکچواندن شراب ایدا چند جزیرکی به کار هیناوه لای مه لا به کار نه هاتوو وهک: (شراب به ناسکندر، به یک گه شستن، به گیان، به نعمت، به فرمیسکی چاو، به شویبه تانهر ته شهر هر وه ها لیکچواندن تهخت) هممو نه مانه لای مه لای جزیری به کار نه هاتوو، به پیکهاته کانی لای مه لا به کار هاتوو وهک: (شراب به هینار له سوریدا) هر وه ها له پیکهاتهی شهر ایدا به هیمان شویبه نهم که ده خهینه رووی حافظ وهک: (له پیکهاتهی شهر ایدا به مهستی چاو، دل و جهسته به جام، وه لیکچواندن په سنده) به هیمان شویبه لای مه لا وهک: (له پیکهاتهی شهر ایدا کاسه رحیق به ناوی کهوسر، عقل و روح به عیشق و جام، قاوه تهلخ به شکر، سنگی عاشق به مزه) به کار هاتوو نهم ده بیته جیاوازی به کار هینانی لیکچواندن شراب و پیکهاته کانی شراب لای نهم دوو شاعیره.
- مه لای جزیری به رهو پیری حافظی شیرازی چوو له دهقه کانیان هندن له بهیته کانی ناساندنی حافظه و شار مز ابو نیتهی له نندیشهی حافظ نهوش گهواهی دهری لیهاتووی مه لای جزیری به .
- لهر ووست کردن وینه چوینراوه کاندو لای هر دوو شاعر به پی زمه منی خویان چواندن کانیان دروست کردوه و وشه و زار اوهی نوییان به کار هیناوه له دهقه شاعر به کاندو.

References

- Ahmad Usman, Nawzat(1991) *Runbezhy la shiry klasyky kurdida, exam malay Jziri u Nali*, Master's Thesis, Salahadin.
- Shamisa, Syrws(1381) *Bayan*, Second Edition, Frdaws, Tahrans.
- Shafiy kadhani, Mohamed Raza(1385) *Swar khayall of Pomes Persian*, Agah, Tahrans.
- Sadqy, Shafei(1389) *Persian Sharhi, Divan arf Rabani Mollah Jaziri*, Hsini asl, Sanandaj.

Salar, Abdulsalam(2000)*The art of rhetoric in Nalis poetry*, Master's Thesis, Sulaymanyeh.

Farshid, Khasrw(1354) Sakhtar Tashbya Estara of Porty and Hafz, Journal Khard and Kurshish, Hurst 6, Number 18.

Gardy, Aziz(1972) *Rawan Bezhy la Adaby Kurdida*, Bargy Yakam, Baxdad.

Hemn Karim(2021) *Runbezhy le Sheiry Aahmad Muxtar Jafda*, chap, Yakem, Chapxana, Redar, Hawler.

Hafiz, Shmsadin Mohammed(1375) *Divan Khanlary, Printing house*, Nil, Khwarzami Tahrán.

Hafiz, Shmsadin Mohammed(1374) *Divan Khanlary, Printing house*, Nil, Khwarzami Tahrán.

Hazhar, Abdul Rahman(1393) *Diwan arf Rabany Shex Ahmady Jziry*, panyz, Tahrán.

Hemn karim(2021) A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements of the Degree of Ph.D in Persian Language and Literature, *A comparative study of Khmer in the Divan of Hafez shirazi and the Divan of Malay Jaziri*, Univesity of Kurdistan Faculty of Language and Literature Department of Persian Language and Litreture. Iran, Sanandaj.

Hemn Karim M. Salih, & Mariwan Hussein Farhan. (2023). Analyzing and Combating Drinking Liquor in “Bartender” of Hemin Mukeriany with Two Poems of Drinking Liquor of Manuchari Damghani. QALAAI ZANIST JOURNAL, 8(1), 583–606. <https://doi.org/10.25212/lfu.qzj.8.1.22>.

Karim M. Salih, H. & Mera, A. M. R. (2021). دركه و خواستن، خسته پرووی و اتاشار او مكنانی دهق بئمنونه دهقه شیعریه مكنانی. Kurdiname, (5), 97-112. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kurdiname/issue/65973/972931>.

Khasrw, Farshid(1385) *the Foundation of Similarity and Desire in Poetry Hafz*, Tahtran.

Mstafa, Rasul(1990) *Malay Jaziry Shtyk Darbary Zhyan u Barhami*, Hawler.

Mhamad Zxlwl(1988) *Al Mslah Naqd of Drasat Iraq*, Al Maraf Aljadid.

Mstafa, Idris Abdulla(2010) *Layana Rawan Byzhyakan la Shiry Clasyki Kurdida*, Hawler.

Mustafa, Muhsin Ahmad(2013) *Bahary Rawanbezhy, Watanasy, Rwnbizhy, Jwankary*, chap yakam, Hawler.

M Salih, H. K. M. S. Runbêjîyê di helbestên Ehmed Muxtar Caf de (Master's thesis, Yaşayan Diller Enstitüsü).

Malmer, Hemn Karim(2019) Lekdanaway Himakany Chaw u Paywastakany la Shiry Hafz u Ahmad Muxtar Jafda, Dwamyin Conference Newdawlaty Kurdy u Farsy(Zman Nasy u Bwtyqa) 10/09 University of Kurdistan, Sanandaj.

Malmir, T. (2017). The Function of Wine's Ironic Metaphors in Hafez's Sonnets. Journal of Literary Criticism and Rhetoric, 6(2), 165-184. doi: 10.22059/jlcr.2017.65531.

Parsa, Ahmad(1397) *Runbezhy la Adaby Kurdida*, Chap Yakam, Nali, Sanandaj.

Pary Omar Ali, Srwa Tahir Ali Mohammed, Bestoon Abubakr Ali, & Hemn Karim M. Salih. (2023). Beloved in Mahwee's Poems. QALAAI ZANIST JOURNAL, 8(1), 37–61. <https://doi.org/10.25212/lfu.qzj.8.1.2>.

Rawandi, Mohammad(2004)*Love by Molla Jziri and Hafzi Shirazi*, Thesis Ph.D, Univesity of Salahadin, Hawler.

Razay, Mohammed Khalil(1359) Malm u Blakha of Education Mani and Bayan andBbadei, Univesity of Shiraz.

Wali, A. H., Salih, H. K. M., Aziz, S. H., Ali, A. A. H., & Abdulla, S. N. (2023). The Influence of the Hawrami Dialect on Mawlawi Tawagozi's Poems. *Journal of Linguistics and Social Sciences*, 1(1).